

NORGES HØYESTERETT

Den 11. desember 2015 avsa Høyesterett dom i

HR-2015-02468-A, (sak nr. 2015/1482), straffesak, anke over dom,

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Magne Nyborg)

mot

A (advokat John Christian Elden)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Falch**: Saken gjelder spørsmålet om aktor ble inhabil fordi tiltalte fremsatt trusler mot henne.
- (2) A ble 3. november 2014 satt under tiltale av statsadvokatene i Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane for brudd på straffeloven 1902 § 219 annet ledd jf. første ledd, § 227 første straffalternativ, § 222 første ledd annet straffalternativ jf. § 232 tredje punktum og § 228 første ledd. Grunnlagene var flere tilfelle av vold, mishandling og trusler mot hans daværende samboer, trusler ved bruk av ladd pistol mot en annen person og vold mot fem personer.
- (3) Fjordane tingrett avsa 23. mars 2015 dom hvor A ble dømt til fengsel i tre år og ni måneder, hvorav seks måneder ble gjort betinget. Han ble frifunnet for to av tiltalepunktene som gjaldt vold. I tillegg ble han dømt til å tåle inndragning av en slåshanske, et balltre i metall og en finlandshette.
- (4) A anket dommen for så vidt gjaldt bevisvurderingen under skyldspørsmålet på de fleste tiltalepunktene, lovanvendelsen under ett tiltalepunkt, saksbehandlingen og straffutmålingen. Gulating lagmannsrett henviste 3. juni 2015 hele anken til behandling.

(5) Ved brev 30. juni 2015 til lagmannsretten gjorde forsvareren gjeldende at tingrettens dom måtte oppheves fordi aktor var inhabil under hovedforhandlingen i tingretten. Grunnlaget var trusler tiltalte hadde fremsatt mot aktor, politiadvokat B. Påtalemyndigheten bestred at hun var inhabil.

(6) Gulating lagmannsrett avsa 17. juli 2015 dom med denne slutningen:

"Tingrettens dom med hovedforhandling oppheves."

(7) Dommen ble avsagt av tre lagdommere etter skriftlig behandling, jf. straffeprosessloven § 322 første ledd nr. 1 og domstolloven § 12. Retten la til grunn at aktor var inhabil og at dette kunne ha innvirket på tingrettsdommens innhold.

(8) Bakgrunnen for inhabilitetsspørsmålet er denne:

(9) Den 25. februar 2015 – mens hovedforhandlingen pågikk i Fjordane tingrett – siktet politimesteren i Sogn og Fjordane A for overtredelse av legemiddeloven § 31 annet ledd. Grunnlaget var bruk av dopingmidler – anabole steroider – mens han satt varetektsfengslet i Vik fengsel. Siktelsen var undertegnet av politiadvokat B og ble forkynt for A samme ettermiddag i Vik fengsel.

(10) Politiadvokat B har i politiavhør forklart at hun om morgenen 27. februar 2015 fikk opplest på telefon en rapport fra Vik fengsel. Der fremgikk at A ved forkynnelsen hadde uttalt "den faens fitta, eg skal drepe ho når eg kjem ut". Av politiavhøret hvor politiadvokat B er omtalt som fornærmede, fremgår videre:

"... Fornærmede oppfattet det som C leste opp for henne var at siktede [A] ville gjøre som FRITZL hadde gjort. Han ville stenge fornærmede nede i en kjeller og la henne sitte der å råtne til hun dør.

Fornærmede sin umiddelbare reaksjon etter at dette ble lest opp var at fornærmede ble redd og at siktede ikke måtte få vite hvem hennes familie var. Fornærmede reagerte med stor grad av frykt over disse opplysningene som hun ble gjort kjent med.

Ut fra statsadvokatens tiltalebeslutning i saken som gikk i tingretten er fornærmede av den klare oppfatning at truslene er ting som siktede er i stand til å utføre mot henne. Fornærmede opplevde siktede som aggressiv under hele hovedforhandlingen av han i retten.

Etter at fornærmede hadde fått opplest denne rapporten gikk hun tilbake til retten der siktede befant seg. Fornærmede var da fortsatt redd etter det hun var gjort kjent med truslene. Fornærmede gjorde retten kjent med at det var kommet drapstrusler mot henne i forbindelse med gjennomføringen av hovedforhandlingen mot siktede, og at fengselsbetjentene ble ført som vitner samt en innsatt som hadde overhørt det som siktede hadde sagt."

(11) Den daværende forsvareren har for Høyesterett bekreftet at aktor i åpen rett opplyste at A hadde fremsatt trusselen mot henne. Hun opplyste ikke om sine reaksjoner på trusselen, og forsvareren fremsatte ikke inhabilitetsinnsigelse mot aktor. Av rettsboken fremgår at det ble ført tre vitner som, etter det opplyste, forklarte seg om fremsettelsen av trusselen.

(12) Statsadvokatene i Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane satte 4. juni 2015 A under tiltale for brudd på straffeloven 1902 § 132a og § 227 første straffalternativ. Grunnlaget var den nevnte trusselen mot politiadvokat B. Det var etter at denne tiltalen ble kjent, at

forsvareren gjorde gjeldene at Fjordane tingretts dom 23. mars 2015 måtte oppheves fordi aktor var inhabil.

- (13) *Påtalemyndigheten* har anket Gulating lagmannsretts dom til Høyesterett og gjort gjeldende at den bygger på et uriktig og ufullstendig faktum, at politiadvokat B var habil og at tingrettsdommen uansett ikke skal oppheves.
- (14) *Forsvareren* har gjort gjeldende at lagmannsrettens dom er riktig, og at det ikke er begått noen saksbehandlingsfeil.
- (15) *Bistandsadvokaten* til As tidligere samboer har i støtteskriv til Høyesterett sluttet seg til påtalemyndighetens anførsler.
- (16) *Jeg er kommet til* at anken fører frem.
- (17) Lagmannsretten har i sin dom bygget på at det var uklart hvilke opplysninger aktor ga til tingretten om trusselen, herunder om hun opplyste hvem som hadde fremsatt den og om forsvareren ble orientert. Lagmannsretten skal etter straffeprosessloven § 294 påse at saken blir fullstendig opplyst før den avsier dom. Det ble ikke gjort her, men fordi Høyesterett har full kompetanse til å avgjøre om aktor var inhabil, forfølger jeg ikke dette videre.
- (18) Etter straffeprosessloven § 60 første ledd annet punktum er aktor inhabil når det foreligger "særegne forhold [...] som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet". Den samme generelle normen gjelder også for dommere, jf. domstolloven § 108. Men fordi påtalemyndigheten og domstolene har forskjellige roller i rettspleien, er det ikke gitt at den konkrete bedømmelsen blir lik.
- (19) Straffeprosessloven § 60 oppstiller krav i to retninger. Det må dels vurderes om aktor subjektivt sett kunne opptre upartisk uten å la seg påvirke av utenforliggende hensyn, og dels hvordan forholdet objektivt sett tar seg ut overfor partene i saken og allmennheten, jf. Rt. 2013 side 1 avsnittene 22 og 23 og Rt. 2009 side 1662 avsnitt 10.
- (20) Jeg finner det klart at den trusselen A fremsatte mot aktor da siktelsen mot ham ble forkynt 25. februar 2015, og som aktor ble gjort kjent med kort tid etter, utgjør et særegent forhold i § 60 sin forstand. Trusselen er – slik den er opplyst – så konkret og alvorlig at det må foretas en nærmere bedømmelse av om den er egnet til å svekke tilliten til aktors upartiskhet.
- (21) I rettspraksis har det blitt lagt til grunn at søksmål mot og anmeldelse av påtalemyndighetens tjenestemenn for grov uforstand i tjenesten, ikke fører til at tjenestemannen blir inhabil til å behandle saker mot saksøkeren/anmelderen, jf. Rt. 1979 side 694 og Rt. 1996 side 290. Også i slike tilfelle kan det oppstå et spennings- eller motsetningsforhold mellom de to som tjenestemannen kan oppleve som ubehagelig. Men vår lovgivning og rettspleie bygger på en generell forventning om – og etter min mening også en generell presumsjon for – at påtalemyndighetens tjenestemenn håndterer slike situasjoner på en profesjonell måte uten å la sin tjeneste- eller embetsførsel påvirkes av utenforliggende hensyn. Skal denne presumsjonen fravikes, må det foreligge konkrete holdepunkter for at så ikke er tilfelle, jf. Rt. 1986 side 1089 på side 1091.

- (22) Det gjør seg dessuten gjeldende særlige hensyn i tilfelle inhabilitetsspørsmålet oppstår som følge av tiltaltes egen reaksjon på aktors tjenestehandlinger. Det klare utgangspunkt må være at den personen som har kommet i strafferettspleiens søkelys, gjennom egne handlinger ikke kan inhabilisere rettspleiens aktører. Tilliten til rettspleien kan bli svekket hvis noen på denne måten skulle gis mulighet til å vanskeliggjøre, forsinke eller fordyre rettergangen mot seg selv. Hensynet til allmennhetens tillit til rettspleien tilsier derfor at terskelen ligger *svært høyt* før en tiltalts reaksjoner på en aktors tjenestehandlinger gjør aktor inhabil.
- (23) På denne bakgrunn finner jeg det klart at det faktum at A fremsatte en konkret og alvorlig trussel mot politiadvokat B, ikke i seg selv medførte at hun ble inhabil. Dette gjelder selv om man måtte mene at A – sett i lys av innholdet i den tiltalen som var til behandling – kunne være i stand til å realisere trusselen. Forutsetningen må imidlertid være at trusselen ble gjort kjent for domstolen og forsvareren så snart som mulig, hvilket skjedde. På den måten fikk de øvrige aktørene mulighet til å vurdere trusselens betydning for rettssakens videre gjennomføring.
- (24) Heller ikke det faktum at aktor opplevde trusselen som skremmende – og ble redd – er etter mitt syn tilstrekkelig til at hun ble inhabil. Slike virkninger av en trussel er påregnelige, og de vil ofte også være tilsiktete. Utgangspunktet må derfor være presumsjonen for at aktor heller ikke da blir påvirket av trusselen på en måte som er uforenelig med hennes objektivitetsplikt. Det er i vår sak ikke noe som indikerer at politiadvokat B ble det. Skulle imidlertid aktor selv mene at trusselen setter henne ut av stand til å oppfylle sine plikter, vil den subjektive side av inhabilitetsbedømmelsen lett være oppfylt. Men verken i politiavhøret av henne eller for øvrig er det noen holdepunkter for at hun – til tross for redselen – mente at hun ikke var i stand til å opptre upartisk i sin fortsatte embetsførsel.
- (25) Statsadvokaten har satt A under tiltale for brudd på blant annet straffeloven 1902 § 132a. Av gjerningsbeskrivelsen fremgår at trusselen "var egnet til å få B til å foreta eller unnlate en handling i forbindelse med straffesaken". Påtalemyndighetens standpunkt er altså at trusselen var egnet til å påvirke aktors handlinger. Den vurderingen er imidlertid ikke den samme som den som skal foretas etter straffeprosessloven § 60, hvor vurderingen i stor grad knyttes til tilliten til aktors objektivitet.
- (26) Trusler fremsatt mot rettspleiens aktører skal etterforskes og iretteføres så langt det er saklig grunnlag for det. Hvordan og når dette skjer, og hva utfallet måtte bli, bør imidlertid etter min mening ikke få betydning for den inhabilitetsvurderingen som her foretas. Inhabilitetsspørsmålet må avgjøres på grunnlag av det faktum og de omstendigheter som her er opplyst, bedømt opp mot kriteriene i straffeprosessloven § 60. Tilsvarende bør det vises varsomhet med å se hen til inhabilitetsbedømmelsen når det tas stilling til om straffbare trusler er fremsatt. Jeg legger derfor ved vurderingen av aktors inhabilitet ikke vekt på det faktum at statsadvokaten har tatt ut tiltale etter straffeloven § 132a – likeså lite som jeg hadde lagt vekt på at han ikke hadde tatt ut tiltale, dersom det hadde vært situasjonen.
- (27) Jeg har etter dette kommet til at politiadvokat B ikke var inhabil til å fullføre sitt oppdrag i Fjordane tingrett som aktor i straffesaken mot A.
- (28) Jeg stemmer for denne

D O M :

Gulating lagmannsretts dom oppheves.

- (29) Dommer **Bull:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (30) Dommer **Øie:** Likeså.
- (31) Dommer **Bårdsen:** Likeså.
- (32) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (33) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Gulating lagmannsretts dom oppheves.

Riktig utskrift bekreftes: